

Можна відзначити, що поселення поблизу м. Славути з орнаментованою заглибленим штампом керамікою, де візерунок утворюють звисаючі трикутники (рис. 1, 14), належить до подільського варіанта культури, бо цей мотив на пам'ятках Східної Волині невідомий.

На основі близькості керамічних форм і орнаментатії можна припускати, що поселення датується тим же часом, що й розміщені поблизу могильники: в басейні р. Уж — Збраньки і Довгиничі Овруцького району, в басейні р. Ірші — Сколобів і Давидівка Володарськ-Волинського району, а в басейні р. Тетерів — Кам'яний Брід Коростишівського району Житомирської області та ін.⁵

Цей невеликий і найбільш східний район поширення культури кулястих амфор має ряд відмінних рис у поховальному обряді, влаштуванні поховальних споруд, у кераміці тощо. Це викликано сусідством таких енеолітичних культур, як ямна на сході і трипільська на півдні. З'ясування характеру їх зв'язку з культурою кулястих амфор значною мірою залежить від дальшого вивчення поселень.

С. С. БЕРЕЗАНСКАЯ, В. К. ПЯСЕЦКИЙ

Первое поселение культуры шаровидных амфор на Украине

Резюме

До настоящего времени культура шаровидных амфор на Украине была представлена исключительно погребальными памятниками. В статье публикуются материалы поселения этой культуры, открытые на территории Восточной Волины (в Житомирской области). Известно восемь пунктов, где вне связи с погребениями встречены характерные для нее керамика и изделия из кремня. Все поселения расположены в аналогичных топографических условиях: на дюнных возвышенностях, в окружении лугов, болот и торфяников. Тонкий культурный слой слабо насыщен. Керамику можно разделить на две группы: богато орнаментированную столовую, которая находит аналогии в посуде из погребений, и кухонную, более грубую, с бедным орнаментом в виде различных вдавлений. Последняя не встречается в погребениях, но имеет аналогии на поселениях данной культуры Польши, Чехословакии и ГДР.

Основная часть кремневых изделий, в частности долотовидные топоры, двусторонние скребки, ножевидные орудия, наконечники стрел и т. д., изготовлена из местного, серого непрозрачного кремня.

С. И. ТАТАРИНОВ

Нова пам'ятка культури багатоваликової кераміки на Донеччині

У 1970—1972 рр. автором було відкрите та частково досліджене селище з шаром багатоваликової кераміки, розташоване за 1,5 км на південь від с. Дронівка, Артемівського району, Донецької області.

Селище займає верхню частину великого мису і першу надзаплавну терасу, які оточені з трьох боків руслом «мертвого Дінця». На його території закладено два шурфи та розкоп площею 20 м². У розкопі виявлено шар раннього середньовіччя — матеріали салтівської культури. Шурфи № 1 та 2 дали кераміку доби бронзи. За стратиграфічними даними селище має три чітких шари.

Вся площа пам'ятки перекрита дуже великими скупченнями піску та глини з розташованої вище яруги. Верхній шар у шурфах № 1, 2

⁵ Антонович В. Археологическая карта Волинской губернии.— Труды XI АС, т. 1, с. 19; Левицкий И. Ф. Пам'ятки мегалітичної культури на Волині.— Антропология, 1930, т. 2, с. 199—200, табл. I; 2, 2а; табл. II, 9; табл. IV, 2, 3, 5, 8; Уваров Т. Археология России. М.— Л., т. 2, с. 150.

(рис. 1) потужністю 0,7—1,0 м також являє собою наносний ґрунт. Другий шар (0,4—0,5 м) складається з двох частин: у верхній виявлено залишки зрубної культури — посуд гострореберних та банкоподібних форм, у нижній частині — сірому суглинку та піску переважала багатоваликівка кераміка. Складалося враження, що «зрубний» шар перекриває останній і частково проникає у нього.

Черепок багатоваликівкового посуду на зламі чорний та темно-сірий, у тісті — домішки піску, рослинних залишків і шамоту. Випал неоднорідний — від сильного до слабого. Поверхня горщиків гладка, іноді з пролощеними вертикальними лініями, колір — від чорного до жовтого і рожевого.

Більшість посуду становлять горщики видовжених форм — банкоподібні, з прямими або ледь відігнутими назовні вінцями (рис. 2, 2, 5, 9). Поверхня орнаментована валиками з пальцевими зачіпами та відбитками тоненьких паличок. Горизонтальні валики розташовані як на вінцях, так і на плічках та нижній частині горщиків (рис. 2, 5). На деяких фрагментах вони мають зачіпи і доповнюються гладкими валиками; від горизонтальних відходять валики, що утворюють трикутники, опущені вершинами до дна посуду (рис. 2, 5, 6). Частина посудин прикрашена трикутними у перетині валиками висотою 0,2—0,5 см, що утворюють рослинний орнамент (рис. 2, 4, 6), або повторюють горизонтальні валики з зачіпами (рис. 2, 3).

У цьому шарі із «зрубною» та багатоваликівковою керамікою, у шурфі № 1, виявлено такі знахідки: крем'яний серп (рис. 2, 11) довжиною 8 см із залощеним робочим краєм; кістяні вироби — уламок трапецієподібного у перетині лошила (рис. 2, 7), тупик з щелепи вівці, що мав сильно заповнений альвеолярний відросток (рис. 2, 12); штамп з трьома зубцями на ребрі (рис. 2, 10); виготовлений з каменя штамп з шістьма цілими і одним зламаним зубцем для орнаменту посуду (рис. 2, 8).

Наступний шар (рис. 1, 4) товщиною 0,1—0,2 м — світло-сірий суглинок — містить у собі незначну кількість матеріалів донецької катакомбної культури (рис. 2, 1), кістки тварин, залишки попелу. Цей шар підстелений вже чистим піском з дрібними камінцями.

За своїм складом шар культури багатоваликівкової кераміки Дронівського селища має багато спільного у керамічному матеріалі з 4-м шаром селища Лівенцівка I на Дону і з кістяними виробами Кіровського поселення у Криму¹. Аналогії крем'яному серпу є в культурах середньої бронзи Правобережної та Лівобережної України².

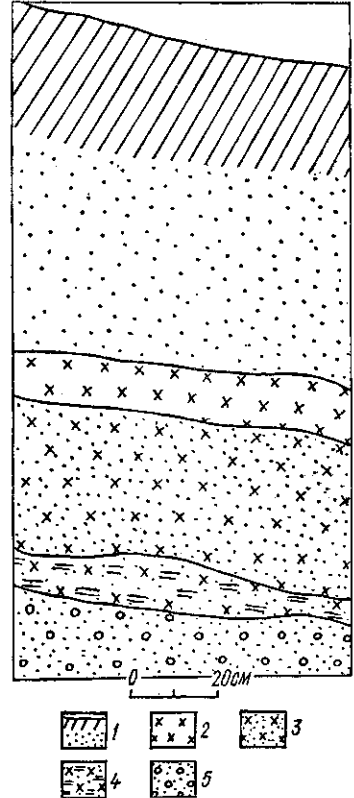

Рис. 1. Стратиграфія шурфу № 2 Дронівського селища.

1 — наносний ґрунт; 2 — культурний шар зрубної культури; 3 — шар зі знахідками багатоваликівкової кераміки; 4 — шар зі знахідками катакомбної культури; 5 — материк.

¹ Братченко С. Н. Багатощарове селище Лівенцівка I на Дону. — *Археологія*, 1969, т. 22, с. 217—220; Лесков А. М. Кировское поселение. — В кн.: Древности Восточного Крыма. Киев, 1970, с. 38—42, рис. 34, 2, 8, 9; 37, 4—7.

² Березинская С. С. Средний период бронзы в Северной Украине. Киев, 1972, с. 228, табл. 27.

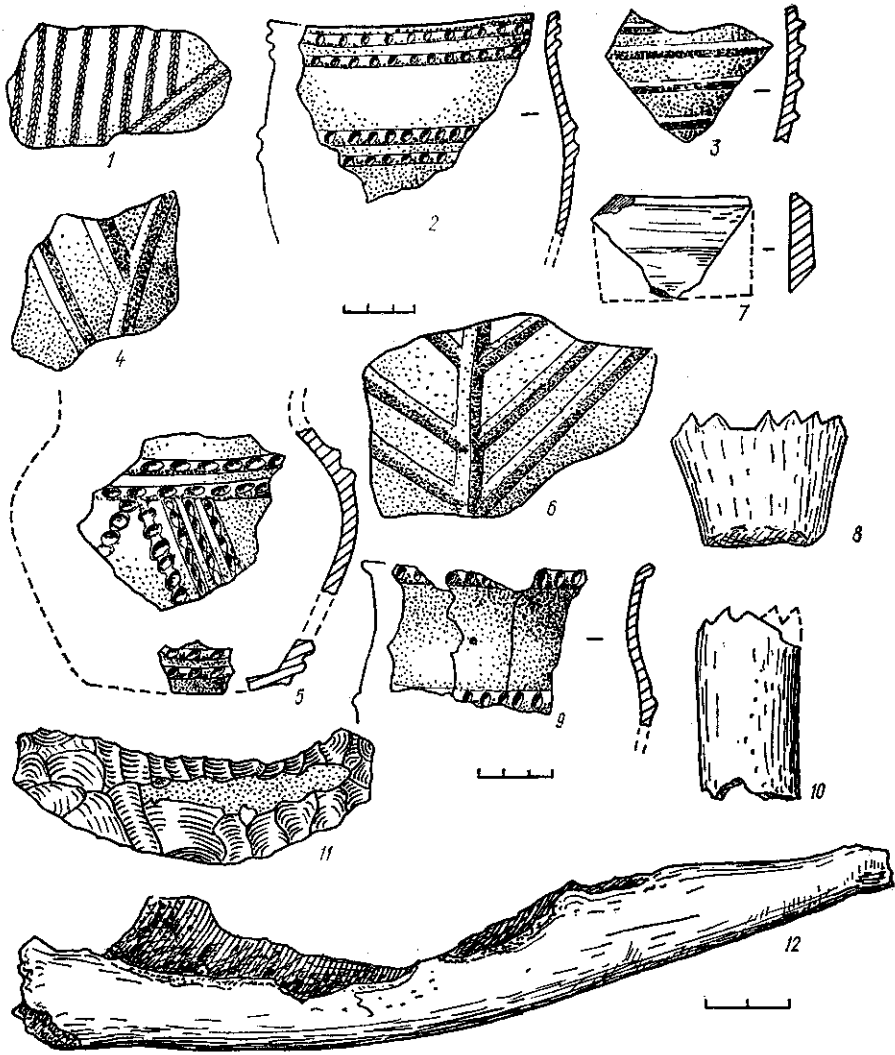

Рис. 2. Кераміка, вироби з кременю і кістки, виявлені на поселенні поблизу с. Дронівка (1—12).

Дослідження селища поблизу с. Дронівка у майбутньому доцільно розширити.

С. И. ТАТАРИНОВ

Новый памятник культуры многоваликовой керамики на Донеччине

Резюме

Автор публикует результаты разведочных раскопок, проведенных на поселении культуры многоваликовой керамики у с. Дронька, Артемовского района, Донецкой области.

На поселении выявлен хорошо сохранившийся культурный слой, получены первые сведения о стратиграфии памятника, обнаружено довольно большое количество керамики, изделий из кремня и кости. Поселение заслуживает более фундаментальных исследований.